

РОЗДІЛ І. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 343.1(477)(091)»16/18»

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2019-2-01>

Наступність кримінального судочинства в Україні в період XVII–XIX ст.

Середа А. М.

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
sereda.angela@ukr.net*

Ключові слова:

кримінально-процесуальне право, суб'єкти кримінально-процесуальних відносин, судова система, кримінальне судочинство.

У статті на основі аналізу нормативно-правових актів досліджено розвиток кримінально-процесуального права та функціонування його суб'єктів. Розкрито структуру та механізм складових елементів кримінально-процесуального права, особливості провадження судочинства.

Надійшло до редколегії:

20.08.2019

Прийнято до друку:

26.09.2019

Succession of criminal proceedings in Ukraine during XVII–XIX centuries

Sereda A. N.

*Zaporizhzhya National University, str. Zhukovskogo, 66, Zaporizhzhya, Ukraine
sereda.angela@ukr.net*

Key words:

criminal procedure law, subjects of criminal procedure relations, judicial system, criminal proceedings.

The Hetmanate trial in the eighteenth century generally retained the basic features of previous periods. But Russia's intensified interference in Ukraine's internal affairs, and in particular its judiciary, has made some changes. The Ukrainian competitive process with its simplicity, democracy and accessibility is gradually being supplanted by the inquisition process. However, it should be noted and positive changes in the judiciary Hetmanate. Thus, the legislation provides for a number of cases where a criminal case is initiated by the judicial authorities and without the victim's complaint. Thus, the criminal process of the Hetmanate becomes public.

In the courts of the Russian Empire and Russian Ukraine in the first half of the XIX century the trial was secret, the public was not allowed to sit in court. In addition, the legal regulation of the production of major investigative actions during the imperial period changed primarily in the form of fixing the relevant criminal procedural rules until 1832, which were located in many different legal acts, and since 1832 they were grouped in Book II of the Code of Criminal Code, but generally with changes of a more democratic

nature, as evidenced above all by the existence of rules that guarantee certain procedural rights of suspects and accused, the requirements of humane treatment of them, including the direct prohibition of using physical influence, as well as more detailed regulation of the Institute for the Protection of Suspects and Accused.

Subsequently, the defendants' complaints of non-privileged states were admitted to the senate for sentences of corporal punishment and exile to settlements or to hard labor, but complaints could only be submitted after enforcement of the sentence. In the case of unjustified complaint, the convicted person was punished by corporal punishment, and if the complaint was found to be justified, the senate renewed the convicted person in his rights; at the same time determined him the compensation for the punishment incurred and imposed penalties on those who had been sentenced.

The trial was conducted in writing; the court ruled on the basis of the recordings of witnesses, defendants, experts and other written documents recorded in the minutes. On the basis of written protocols, the court decided the fate of the accused on strictly formal rules of assessment of evidence. The process remained inquisitive; torture was applied to the defendants during the trial in order to obtain a guilty plea (although torture had been prohibited in criminal proceedings since 1801). The decisions of the lower courts were necessarily sent for approval by the higher courts. In individual cases (mainly concerning nobles), the judgment of the court, after hearing the case in several courts, was reported to the king, on whom the final decision depended.

Однією з форм захисту прав і свобод людини є кримінальне судочинство. Фактично особливості кримінального правосуддя, становище людини в ньому є чи не основними чинниками, на підставі яких відрізняють демократичну, правову державу від тоталітарної.

Складні соціальні системи, зокрема такі, як кримінальне судочинство, для їх глибокого розуміння повинні аналізуватися щодо історичного розвитку.

Важливим чинником необхідності звернення саме до історії є наявність складнощів та протиріччя, якими супроводжувався процес формування кримінально-процесуального права української державності та які проявлялися у формуванні та розвитку системи судочинства. Історико-правове дослідження кримінального процесу дає змогу виявити й систематизувати набутий досвід у реформуванні цієї галузі права, визначити його позитивні сторони та недоліки, а головне, виявити певні

закономірності генезису вітчизняного кримінально-процесуального права, корисні для сучасності та майбуття.

Теоретичну основу дослідження складають положення, що містяться в дослідженнях правників, істориків тощо. Свій внесок у розроблення зазначеної проблеми здійснили, зокрема, такі дореволюційні автори, як І. Гессен, В. Даневський, Г. Джаншиєв, А. Коні, П. Коробка, І. Фойницький, В. Фукс, М. Холєв. Серед сучасних правників слід відзначити Р. Стецюка, Н. Сизу, В. Землянську, І. Полякова, В. Рум'янцева, О. Ярмиша. Вагомий внесок у дослідження зазначеного питання зробили такі українські історики права, як В. Горобець, В. Єрмолаєв, І. Ісаєв, С. Кудін, Я. Падох, А. Рогожин, І. Сафронова, М. Страхов, І. Усенко.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу кримінально-процесуального законодавства та наукових досліджень дослідити тенденції розвитку кримінального судочинства на

українських землях, виявити етапи цього процесу, принципи кримінального судочинства.

Отже, кримінальний процес має свою історію розвитку. Треба зазначити, що еволюція судочинства була пов'язана з рівнем розвитку суспільства, держави й права, тому задля систематизації та більшої планомірності викладу зазначеної проблеми необхідно виокремити основні періоди становлення та розвитку кримінального процесу.

Так, аналізуючи князівський період IX - XIV ст., посилаємось на збірник норм староруського права «Руська правда», де вперше згадується про порядок судового розгляду та вирішення кримінальної справи. Згодом у Поширеній редакції Руської Правди виокремлюються норми процесуального права та правила безпосереднього судочинства. Отже, треба зазначити, що загалом судочинство періоду Київської Русі не відзначалося жорстокістю ні в здобутті доказів, ні в покаранні [1].

Другий литовсько-польський період XIV - XVII ст. забезпечує судочинство збірником литовського кримінально-процесуального права, а саме «Судебником Казимира IV», збірниками магдебурзького права та Статутами Великого князівства Литовського 1529 р., 1566 р. та 1588 р., які присвячені суду й судовому процесу.

Необхідно відзначити, що в зазначені періоди саме принципи кримінального процесу були закріплені в законі, а панівними в державі були політичні та правові ідеї щодо завдань і способу здійснення судочинства в кримінальному провадженні, що визначають спрямованість і побудову кримінального процесу загалом, форму та зміст його стадій та інститутів, порушення яких обов'язково тягне до скасування вироку та інших рішень у справі.

Саме принцип правової рівності в кримінальному процесі встановлював Перший Литовський Статут 1529 р., який поширював свою дію на українські землі

за часів їх перебування у складі Литви. Після об'єднання Польщі та Великого Князівства Литовського в єдину федеративну державу, а саме Річ Посполиту, на українських землях, що ввійшли до цього об'єднання, поширювали свою дію Литовські статuti 1566 р. та 1588 р., за якими кримінальний процес був переважно змагальним, отже, рівність сторін під час провадження справи в суді мала місце [2].

Українському середньовічному процесу була властива станова нерівність. Формалізм судочинства був пережитком обвинувального змагального процесу. Особливістю судового процесу українських земель XVI ст. був дуалізм процесів, а саме загального та звичаєвого.

Так, копне судочинство здійснювалося на засадах рівності учасників процесу, усності та широкої участі громадськості в розгляді справи та прийнятті рішення. Статuti 1529 р., 1566 р. закріпили недопустимість заочного покарання та неможливість піддати шляхтича арешту та ув'язненню без вироку суду [2].

Необхідно звернути увагу на появу професійних суддів – знавців права. Строката система численних судових чиновників-асистентів судді, яка почала формування ще за часів Київської Русі, згодом впорядковується, припиняється дублювання функцій судових чиновників, з'являється професійне судове чиновництво. Держава починає дбати про безпеку членів суду.

Крім того, була вже відтворена система як правових, так і позаправових судових доказів, які походили зі звичаєвого права. Правовими доказами були власне зізнання, свідочькі показання, письмові документи. Визнавалися також позаправові докази («ставення шапки», «викидщина»), але в разі їхнього пред'явлення суд вимагав підкріплення доказами правовими. Особливе місце в системі позаправових доказів посідали присяга та зіставлення голінок

(практикувалося в копних судах у виняткових випадках).

Отже, судовий процес засновувався на давньоруському походженні, а його еволюція була зумовлена суспільно-державним розвитком князівства. Хоча вона відбувалася повільніше, ніж еволюція судової системи, пореформений процес якісно відрізнявся від дореформеного.

Третій козацько-гетьманський період XVII – XVIII ст. врегульовує оригінальну судову систему й процес, які існували в Запорізькій Січі та Гетьманщині.

Так, судочинство здійснювалося в Запорізькій Січі відповідно до норм звичаєвого права. Одним із найважливіших принципів козацького правосуддя була рівність усіх козаків перед судом. Процес за своїм характером був обвинувально-змагальним.

В результаті національної революції XVII ст. було створено незалежну державу, яка мала судову систему й судочинство, які існували протягом багатьох десятиліть після входу Гетьманщини до складу Росії.

До системи доказів Гетьманської держави належали грамоти, оглядини, речові докази, допити на муках. Важливе місце посідало подання письмових грамот, які поділялися на публічні та приватні. Публічні грамоти, до яких належали будь-які урядові документи, та документи, складені перед урядом і поміщені в урядові книги, деякі договори, вважалися повним доказом, тому проти них суд не допускав доказів від свідків чи присяги. Меншу вартість мали приватні документи, які можна було заперечувати іншими доказами [3, с. 77].

Кримінальний процес у Гетьманщині будувався на підставах модернізаторства, оскільки цих принципів у сучасних формулюваннях тогочасне правознавство не знало. Йдеться про принципи законності (кримінальне судочинство повинно було керуватися законом або санкціонованими державою

звичаями); здійснення правосуддя судами або іншими наділеними судовими функціями державними органами (виключалися самосуд або судові дії посадовців, не уповноважених на те); презумпції невинуватості (вину особи доводив тільки суд або прирівняний до нього орган); диспозитивності (провадження у кримінальній справі могло бути порушене лише за скаргою потерпілого); змагальності (проявлявся безпосередньо під час судового розгляду); забезпечення права обвинувачуваного на захист (міг вдаватися до послуг як професійного адвоката, так й іншої довіреної особи); відкритості судового процесу в кримінальних справах (могли бути присутніми всі правоздатні особи); усності судочинства (сторони з'являлися в суд особисто й усно доводили власну правоту); безпосередності (суди першої інстанції повинні були перевірити всі факти і докази по справі); формалізму (почав проявлятися на початку XVIII ст., полягав у тому, що всі кримінально-процесуальні дії повинні були здійснюватися за встановленою формою) [4, с. 84].

На території Гетьманщини діяв Кодекс українського права «Права, за якими судиться малоросійський народ», 1743 р., який містив значну кількість найважливіших норм процесуального права. Хоча Сенат так і не був затверджений, він мав значне поширення в Україні. Судустрою були присвячені розділи 7, 8, 9, норми винятково кримінально-процесуального права містилися у розділі 25, у якому, зокрема, йдеться про ведення допиту злочинців та запідозрюваних у злочинах «під муками», ведення в судах спеціальних книг для «запису справ карних», порядок виконання вироків тощо. Цей законодавчий акт передбачав застосування як змагально-обвинувального, так й іноді слідчого (інквізиційного) процесів під час розгляду та вирішення кримінальних справ [5].

Четвертий імперський період з кінця XVIII ст. до початку XX ст. Україна перебувала у складі Російської імперії.

Треба зазначити, що в період з кінця XVIII ст. до початку XX ст. близько 90% українських земель входили до складу Російської імперії. Потрібно врахувати ту обставину, що загалом розвиток кримінального процесу в Наддніпрянській Україні в науковому аспекті досліджений порівняно недостатньо.

Це стосується, зокрема, питань систематизації кримінально-процесуального законодавства, стадій попереднього розслідування, розвитку основних розшукових органів, а саме Особливої канцелярії МВС, Третього відділення, корпусу жандармів, тому слід зіставити їх фактичну діяльність до норм чинного кримінально-процесуального законодавства, показати ступінь особистої участі монархів у судочинстві з особливо важливих політичних злочинів, виявити тенденції розвитку кримінального процесу та врахувати досвід того часу.

На початку XIX ст. в Росії вже відбувалися спроби вдосконалення кримінально-процесуального судочинства. Ці спроби здійснювалися за певними напрямками. По-перше, законодавець прагнув узгодити закони та звести вже наявні акти в певну систему, підготувавши новий зведений нормативно-правовий акт; по-друге, для вдосконалення національного законодавства стала використовуватися рецепція іноземного права як шляхом запозичення цілих нормативних актів, так і шляхом їх перероблення та узгодження з вітчизняними актами; по-третє, замість застарілого Соборного Уложення необхідно було розробити новий загальний кодифікований акт з урахуванням модних тоді європейських віянь на основі природного права.

Спроби вдосконалення кримінального судочинства були пов'язані з діяльністю Комісій для складання законів та складання законів

щодо впорядкування кримінально-процесуального законодавства. Загалом результати роботи Комісії для складання законів оцінювалися вкрай незадовільно. Так, 25 серпня 1801 р. був виданий наказ Комісії щодо складання законів судоустрою та судочинства, яким надавалась виняткова важливість для затвердження спокою в державі. За дорученням імператора М. Сперанський визначив основу наведення порядку в судочинстві в упорядкуванні законодавства.

Саме розробленням проекту Статуту кримінального судочинства керував Г. Розенкамф. Проект внесли на розгляд Державної ради, однак його не прийняли. Проте накопичений досвід був широко використаний під час створення Повного зібрання та Зводу законів Російської імперії. Деякі положення судових проектів лягли в основу Статуту кримінального судочинства 1864 р. Недоліки проектів дали змогу М. Сперанському переглянути свої погляди на проведення систематизації, критично осмислити свою законотворчість, а на основі всієї діяльності Комісії розробити новий план і методику систематизації кримінально-процесуального законодавства [6, с. 143].

В основу Зводу законів, перше видання якого з'явилося при Миколі I у 1832 р., склавши другу книгу XV тому, лягли основні положення законодавчих актів за часів Петра I, Катерини II та їх наступників. Порядок кримінального судочинства за Зводом законів 1832 р. був побудований за принципом німецького дореформеного процесу. Так, у Зводі блок кримінально-процесуальних норм був сконсолідований та отримав назву «Про судочинство за злочинами», але цей блок норм став лише складовою частиною Зводу. Однак Звід деяким чином удосконалив судовий процес, але зберіг його клановість та елементи формальної системи доказів (досконалі та недосконалі докази) [7].

Процес став поділятися на стадії (попереднє розслідування, суд та вирок), що дало змогу досить чітко розподілити функції учасників процесу на кожній з них. Попереднє розслідування й вирок належали до відома поліції. В її ж віданні перебував суд за злочинами невеликої тяжкості. Суд у нижчих інстанціях (повітовий суд, палати кримінального суду) складався з посадових осіб, призначених урядом, і виборних засідателів від станів. У судах вищих, наприклад сенаті, допускалися тільки призначені посадові особи.

В рамках систематизації законодавства попереднє розслідування поділялося на попереднє слідство та формальне слідство. Попереднє слідство передбачало дознавальні дії за законом та за наявності певних підстав (повідомлення або донос про відомі донощику ознаки злочину, за який на нього не покладалась обов'язки щось доводити; скарги потерпілого; документи прокурорів та стряпчих; явки з повинною та, нарешті, зі власного розсуду поліції, яка приступала до слідства на основі отриманих нею відомостей).

До попереднього слідства належали встановлення факту злочину, для чого могли бути проведені різні допити, а також особисті огляди, експертиза, обшуки та виїмки, виклик або привід підозрюваного, його допит і вжиття запобіжних заходів, серед яких головним було особисте затримання. Кримінально-процесуальний закон регулював практично всі відомі в той час слідчі дії, при цьому найбільша увага приділялася все ж таки допиту спочатку в поліції, а потім під час проведення формального слідства, оскільки саме свідчення підозрюваних та звинувачених становили основне джерело доказів.

Формальне слідство з'ясовувало те, над якою особою чи майном був скоєний злочин, якими засобами, коли, де, навмисно або ненавмисно. Під час проведення формального слідства була необхідна присутність представників від

того стану, до якого належав обвинувачений. Прокурори та стряпчі мали спостерігати за ходом слідства, а особливо за тим, щоб обвинувачені могли скористатися всіма наданими законом засобами до захисту. Формальне слідство полягало в зборах та записі всіх доказів.

Після закінчення слідства всі матеріали негайно відсилалися в суд, який розглядав те, чи правильно проведено слідство, опитував обвинуваченого, з'ясовував, чи не було йому спричинено незаконних допитів, за потреби піддавав його знову допитам, намагаючись схилити до визнання провини. З доказами суд знайомився виключно в письмовому варіанті, яке надавало слідство, і в канцелярії суду складався спеціальний витяг. Суд міг надати розпорядження щодо додаткового слідства, але сам проводити огляди або допити свідків не мав права. Рішення суду ґрунтувалось на встановлених в законі правилах щодо сили доказів. Однак під час розслідування злочинів проти держави робилися винятки із загальних кримінально-процесуальних норм, що свідчило про те, що державна влада робила все, щоб не допустити жодних намірів на наявний лад [8, с. 118].

Вирок повинен був виноситися на основі достатніх доказів винності та відповідності закону. Встановлювалося, що за нестачі доказів слід було звільнити підсудного, проте один досконалий доказ міг послужити підставою до винесення вироку. Формальна сила доказів була видозмінена порівняно з попереднім часом шляхом введення поняття «віддавати перевагу», але станові й інші відмінності учасників процесу, як і раніше, впливали на силу їх показань. Щодо справ за злочинами проти держави переважно застосовувався загальний підхід, однак під час розслідування та судового розгляду особливо важливих політичних справ владою встановлювалися спеціальні правила. Кримінально-процесуальні та кримінально-виконавчі норми, пов'язані з процедурою винесення вироку та його реалізації, концентрувалися послідовно в

таких законах, як Статут про засланих 1822 р. та Звід законів кримінальних 1832 р.

Законодавець визначав судові рішення на підставі достатніх доказів і строго за законом. Вирок мав бути оголошений підсудному, який міг його оскаржити або подати прохання про помилування, при цьому була можливість апелювання до імператора, який за законом визначався як «верховний суддя», відповідно, до нього направлялися рішення судів про засудження за політичні злочини для затвердження. Здебільшого засуджені за державні злочини засуджувалися до покарань, пов'язаних з позбавленням волі. Умови відбування покарання в місцях ув'язнення також детально регламентувалися законом, проте на практиці дуже часто норми не виконувалися, а стан в тюрмах навіть в офіційних повідомленнях оцінювався як вкрай незадовільний.

15 серпня 1845 р. була успішно завершена дев'ятирічна кропітка робота «Уложення про покарання кримінальні та виправні», яка підписана імператором Миколою I. Це перший кодифікований акт у сфері російського кримінального права, що діяв також в українських губерніях Російської імперії в другій половині XIX ст. – на початку XX ст. [9].

Вперше для карного законодавства Російської імперії було проведено поділ на загальну та спеціальну частини. В документі йшлося про формальне визначення поняття злочину, а саме діяння, заборонене законом під страхом покарання. Також були зазначені менш тяжкі протиправні дії. Проступок визначався як порушення правил, призначених для охорони визначених законами прав громадської або особистої безпеки й користі. За ступенем тяжкості злочини було поділено на тяжкі, звичайні та проступки.

Загальновідомим є факт, що особлива частина кримінального закону будується за ступенем важливості охоронюваної сфери суспільних відносин. Особлива частина Уложення розпочиналася

злочинами проти віри, крім того, були виділені розділи й глави, де окремо узагальнювалися склади злочинів власне проти політичної влади (бунти, повстання тощо), проти порядку управління, посадові злочини тощо. За своїм змістом диспозиції державних злочинів були спрямовані на захист наявного ладу (абсолютної монархії), при цьому передбачалися досить жорсткі покарання, зокрема бунт проти влади карався стратою й посиленням на каторгу [9].

Судочинство у всіх його стадіях було негласним, тільки вирок суду підлягав оголошенню, щоби перш за все підтримати систему залякування. Вироки судів першої інстанції переглядалися в ревізійному порядку. Перегляд вироків за скаргами підсудних допускався тільки у справах менш тяжких, які не підлягали ревізії.

Згодом були допущені скарги підсудних з непривілейованих станів до сенату на вирок про тілесне покарання й заслання на поселення або в каторгу, але скарги могли надаватися тільки після виконання вироку. В разі необґрунтованості скарги засуджений піддавався тілесному покаранню, а якщо скарга виявлялася ґрунтовною, то сенат поновлював засудженого в його правах, водночас визначав йому винагороду за понесене покарання й накладав стягнення на осіб, які винесли несправедливий вирок.

Судочинство велося в письмовій формі, суд виносив рішення на підставі записаних у протокол показів свідків, звинувачуваних, експертів та інших письмових документів. На основі письмових протоколів за суворо формальними правилами оцінювання доказів суд вирішував долю звинувачуваного. Процес залишався інквізиційним, під час судочинства застосовували тортури до звинувачуваних, щоби досягти визнання ними своєї провини (хоча з 1801 р. тортури в кримінальному процесі заборонялися). Рішення нижчих судів

обов'язково надсилали на затвердження вищим. В окремих справах (переважно щодо дворян) вирок суду після розгляду справи в декількох судових інстанціях доповідався цареві, від якого залежало кінцеве рішення.

Отже, судовий процес Гетьманщини в XVIII ст. загалом зберіг основні ознаки попереднього періоду. Однак посилене втручання Росії у внутрішні справи України, зокрема її судочинство, внесло певні зміни. Український змагальний процес із його простотою, демократичністю та доступністю поступово витісняється інквізиційним процесом. Водночас слід відзначити позитивні зміни в судочинстві Гетьманщини. Так, законодавством передбачено низку випадків, коли кримінальна справа порушується судовими органами без скарги потерпілого. Таким чином, кримінальний процес Гетьманщини набуває публічного характеру.

Однак в судах Російської імперії та російської України у XIX ст. судочинство було таємним, громадськість не допускалась на засідання суду. Крім того, правове регулювання виробництва основних слідчих дій в імперській період зазнало зміни перш за все за формою закріплення відповідних кримінально-процесуальних норм до 1832 р., які розташовувалися в безлічі різних

правових актів, а з 1832 р. вони були згруповані в Книзі другій Зводу законів кримінальних, але загалом зі змінами більш демократичного характеру, про що свідчить перш за все наявність норм, які гарантують певні процесуальні права підозрюваних та обвинувачених, вимоги гуманного до них ставлення, зокрема прямо заборонялося використовувати фізичний вплив, а також більш детальне регулювання інституту захисту підозрюваних та обвинувачених (інститут «депутатів»).

У другій половині XIX ст. утворився тип процесу, який відповідав рівню передових європейських держав, що визнавали багато науковців. І. Фойницький констатував, що в нашому новому процесі є багато спільного з англійським, особливо французьким процесом; загалом він наближається до того ж типу, котрий вироблений цими кращими представниками європейської культури, та встановлює наші родинні зв'язки. Варто підкреслити, що, оцінюючи тип процесу як демократичний та прогресивний, учений мав на увазі його досудову частину, а саме досудове слідство. Висловлюючи загальну думку вчених-процесуалістів, вчений зазначав, що судові статuti 1864 р. в історії російського життя знаменують поворот від порядку поліцейського до порядку правового, що було живим свідченням боротьби старої та нової систем [10, с. 424].

Література

1. Руська Правда. URL: [http:// litopys.org.ua/oldukr2/oldukr51.htm](http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr51.htm).
2. Литовський Статут. URL: <http://litopys.org.ua/statut2/st1566.htm>.
3. Падох Я. Суди і судовий процес Старої України. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто. Львів : Наукове товариство ім. Шевченка, 1990. 128 с.
4. Стецюк Б. Органи кримінального судочинства Гетьманщини. Підприємництво, господарство і право. 2005. № 11. С. 82-85.
5. Права, за якими судиться малоросійський народ, 1743 р. URL: <http://archeos.org.ua/wp-content/uploads/2013/12/.pdf>.
6. Власов Г., Гончаров Н. История розыскного процесса в России (законодательство и практика) : монография. Домодедово : РИПК МВД России, 1997. 234 с.

7. Свод законов Российской империи, повелением государя императора Николая Павловича составленный. Изд. 1832 г. Т. 15. Санкт-Петербург, 1832. URL: http://www.prilib.ru/Lib/Pages/authority_1-2-4-2.
8. Ефремова Н. Судостроительство России в XVII - первой половине XIX вв.: историко-правовое исследование : монография. Москва: Наука, 1993. 192 с.
9. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных 1845 года. Полное собрание законов Российской империи. Санкт-Петербург, 1846. Т. XX. Отделение I. URL: http://nlr.ru/e-res/law_r/search.php?part=510®im=3.
10. Фойницкий И. Курс уголовного судопроизводства / под ред. А. Смирнова. Санкт-Петербург : Альфа, 1996. 607 с.

References

1. “Ruska Pravda”, available at: [http:// litopys.org.ua/oldukr2/oldukr51.htm](http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr51.htm).
2. “Lithuanian Statute”, available at: <http://litopys.org.ua/statut2/st1566.htm>.
3. Padokh, Ya. (1990), *Sudy i sudovy protsesy Staroi Ukrainy* [Courts and litigation of Old Ukraine], New York – Paris – Sydney – Toronto, Naukove tovarystvo im. Shevchenka, Lviv, Ukraine.
4. Stetsiuk, B. (2005), “Bodies of criminal proceedings of the Hetmanate”, *Pidpriumnystvo, hospodarstvo i pravo*, no. 11, pp. 82-85.
5. (1743), “Rights under which the Little Russian people are sued”, available at: <http://archeos.org.ua/wp-content/uploads/2013/12/.pdf>.
6. Vlasov, G.. and Goncharov, N. (1997), *Istoriya rozysknogo processa v Rossii (zakonodatelstvo i praktika) : monografiya* [The history of the search process in Russia (legislation and practice) : monograph], RIPK MVD Rossii, Domodedovo, Russia.
7. (1832), “The Code of Laws of the Russian Empire, by order of the Emperor Nikolai Pavlovich”, Publishing House 1832, Vol. 15, Saint-Petersburg, available at: [http:// www.prilib.ru/Lib/Pages/authority_1-2-4-2](http://www.prilib.ru/Lib/Pages/authority_1-2-4-2).
8. Efremova, N. (1993), *Sudoustrojstvo Rossii v HVII – pervoj polovine XIX vv.: istoriko-pravovoe issledovanie : monografiya* [The judicial system of Russia in the XVII first half of the XIX centuries .: historical and legal research : monograph], Nauka, Moscow, Russia.
9. (1846), “Code of Criminal and Correctional Sentences of 1845. Complete collection of laws of the Russian Empire”, Saint-Petersburg, Vol. XX. Department I, available at: http://nlr.ru/e-res/law_r/search.php?part=510®im=3.
10. Fojnickij, I. (1996), *Kurs uholovnoho sudoproizvodstva* [Criminal Justice Course], Alfa, Saint-Petersburg, Russia.